

Sakkunniggrupp gällande revidering av grundskolelagen

Gruppens namn: Alternativa skolformer

- Arbetet skall vara visionärt och bygga på det utbildningspolitiska programmet och regeringsprogrammet.
- Arbetet skall vara inriktat mot de kompetenser som samhället behöver och möjligheter för skolan att skapa en undervisning som kan utvecklas i takt med samhällets utveckling.
- Ledordet skall vara en hållbar grundskolelag - regeringsprogrammet.
- Utgå från skoldirektörernas PM, de punkter som man har fått tilldelade. Om man anser att ytterligare något område behöver behandlas kan gruppen behandla även det.
- Under den tid gruppen arbetar skall man även belysa elevernas inflytande genom att höra dem i processen samt även göra en barnkonsekvensanalys.

Ur pm *Sammanställning av diskussioner under skoldirektörmöten* har gruppen blivit tilldelat följande punkter att behandla:

Punkt 5, 9, 11, 17

Gruppens medlemmar:

Skoldirektör Kerstin Lindholm
Ordförande/sekreterare

Per-Olof Friberg
Skoldirektör

Susanne Guildford
Lektor

Jonas Himmelstrand
För. hemundervisning

Elsbeth Randelin
Skolbibliotekarie

Erica Scott
Konsult strategisk hållbarhet

Sebastian Sundblom
Skolföreståndare

Distansundervisning

Förslag till förändring

Grundskolelagen skall göra det möjligt att bedriva distansundervisning.

Med distansundervisning avses en undervisning som man kan ta del av med hjälp av digitala verktyg och där läraren kan finnas med i realtid. Läraren och eleven är inte i samma rum.

Distansundervisning ges av en i annan skola anställd lärare i ämnet. I mottagande skolor skall finnas pedagogisk personal som ansvarar för eleverna. Distansundervisning får ges i skolor som saknar behöriga lärare i ämnet eller om gruppstorlekarna blir för små.

Om andra skäl än ovan nämnda föreligger kan landskapsregeringen bevilja tillstånd till distansundervisning där det finns ett pedagogiskt mervärde till exempel i skärgårdsskolor, alternativa skolor och för elever som behöver flera utmaningar.

Målsättning

Att säkerställa en likvärdig undervisning för alla grundskoleelever. Varje grundskola i landskapet Åland har möjlighet att ta emot och i mån av resurser ordna distansundervisning. Syftet är inte att nå en personell och ekonomisk inbesparing för grundskolan. Den direkta kontakten mellan lärare och elev är fortsättningsvis det väsentligaste.

Motivering

Denna undervisningsform kan även ske inom en skola så att en lärare gör en introduktion i ett ämne för flera klasser samtidigt dvs undervisningen kan ske i olika lärmiljöer.

Det har varit svårt att få tag på behöriga lärare i vissa regioner på Åland. Framförallt i frivilliga språk har det i allmänhet inte blivit tillräckligt stora grupper. I skolor där elevunderlaget har minskat har det inneburit svårigheter att skapa ändamålsenliga grupper och sålunda skapa attraktiva lärarjobb.

Lärmiljön ska vara trygg och eleverna ska övervakas och handledas enligt samma principer som i andra undervisningssituationer. Pedagogisk personal ska värna om undervisningsgruppens trygghet, säkerhet och välbefinnande samt trygga elevernas möjligheter till kommunikation som främjar lärande.

En slutrapport från FUS-projektet kommer att sammanställas av projektledaren under sommaren. I övrigt hänvisar gruppen till nämnda rapport.

Läroplikt i hemmet

Förslag till förändring

En vårdnadshavare för ett läropliktigt barn som studerar hemma ska se till att barnet tillägnar sig sådana kunskaper och färdigheter som anges i Landskapet Ålands läroplan för grundskolan eller motsvarande.

Gruppen föreslår att ett kompetenscentrum inrättas för hemundervisning i syfte att utöva tillsyn över läroplikten och ge stöd till vårdnadshavare, skolor och kommuner. Till kompetenscentret anställs en eller flera resurspersoner beroende på antalet barn som uppfyller läroplikten i hemmet.

En kommun eller ett kommunalförbund är huvudman för ett sådant kompetenscentrum. De hemundervisande elevernas hemkommuner betalar en ersättning per elev till upprätthållaren av kompetenscentret. Ersättningen tas från de landskapsandelar som kommunen erhåller för barn som är skrivna i kommunen och erhåller hemundervisning. Gruppen föreslår att i lag intas stadganden att en kommun som har hemundervisande barn är skyldig att erlagga ersättning till kompetenscentret (jämför träningsundervisningen).

Kompetenscentret leds av en styrgrupp som utses av huvudmannen och består av vårdnadshavare till hemundervisande barn, sakkunniga inom hemundervisning och en förtroendevald som är representant för huvudmannen. I styrgruppen föreslås att hälften av ledamöterna är vårdnadshavare. Resurspersonen behöver vara en person som är intresserad av hemundervisning, förstår särskilda förutsättningar som i vissa avseenden skiljer sig starkt från skola och beredd att fortbilda sig om lärandeformen hemundervisning.

För att uppfylla läroplikten i hemmet tas en första kontakt med tjänstemannen på kompetenscentret för ett orienterande samtal. I samband med detta lämnas en avsiktsförklaring där vårdnadshavarna beskriver *hur* man avser att arbeta för att uppfylla läroplikten i hemmet.

Denna skall vara skriven på svenska.

Både vårdnadshavare och kompetenscentret skall vara överens om avsiktsförklaringen.

Inlämnandet av denna avsiktsförklaring är en förutsättning för att få uppfylla läroplikten i hemmet. Samtidigt skriver vårdnadshavarna under på att de övertar ansvaret för sitt barns lärande.

Efter överenskommelsen med kompetenscentret anmäler vårdnadshavaren skriftligt till skolmyndigheten i hemkommunen om att läroplikten fullgörs i hemmet. Anmälan görs läsårsvis och bör göras inom april månad före skolstarten i augusti.

Barn i behov av mångprofessionellt stöd kan få läroplikten i hemmet prövad från fall till fall av kompetenscentret i samarbete med specialister och vårdnadshavare.

De som uppfyller läroplikten i hemmet har samma rättighet till skolhälsovård, skoltandvård och bibliotekspedagog som grundskolans elever har.

Kompetenscentret utövar varje termin tillsyn över elevens utveckling och framsteg i förhållande till läroplanen.

Efter tillsynen sammanställer tjänstemannen på resurscentret en skriftlig redogörelse över den läropliktigas framsteg som sedan sänds till vårdnadshavaren. Till skolmyndigheten redovisas endast godkänt eller ej. Redogörelsen är inte ett betyg.

Tillsynen.

- Vårdnadshavarna skall i god tid innan tillsynstillfället lämna in en redogörelse för periodens arbete. Denna ligger till grund för tillsynen som sker två gånger per år.

- Tillsynen tar fasta på barnets framsteg genom diskussioner, skriftliga och muntliga prov, praktiska prov eller studier och portfolier som beskriver studieresultaten.

- Om barnets framsteg vid tillsynen är väsentligt lägre än vad som rimligen kan förväntas efter en termin skall tjänstemannen på kompetenscentret för hemundervisning meddela vårdnadshavarna detta så att de kan åtgärda bristerna under kommande termin.

- Om detta inte fungerar efter en termin så kan tjänstemannen välja ett nytt tillfälle efter sex veckor. Detta kan upprepas.
 - Om ingen av barnets vårdnadshavare har svenska som modersmål skall särskild tillsyn ägnas åt kunskaperna i ämnet svenska. Vårdnadshavarna kan be om hjälp med undervisningen i svenska från kompetenscentret.
 - Om tjänstemannen bedömer att förutsättningarna för läroplikt i hemmet allvarligt kan ifrågasättas så sammankallas styrgruppen för ställningstagande.
 - Om en majoritet i styrgruppen anser att förutsättningarna att uppfylla läroplikt i hemmet inte föreligger meddelas ansvarig skolmyndighet i barnets hemkommun.
 - Ansvarig myndighet för skolfrågor i elevens hemkommun kan avbryta hemundervisning efter rekommendation från styrgruppen.
 - Om barnets utveckling och lärande under ett läsår uppvisar allvarliga brister kan skolmyndigheten i barnets hemkommun välja att inte tillåta fortsatt hemundervisning. Som grund för detta skall finnas ett utlåtande från styrgruppen på kompetenscentret.
- Vid ett sådant ärende ska vårdnadshavarna och eventuellt biträde kunna närvara. Det föreligger besvärsmått i enlighet med kommunallagens bestämmelser över ett beslut från skolmyndigheten att inte bevilja fortsatt hemundervisning, dvs. rättelseyrkande, besvär till förvaltningsdomstol och högsta förvaltningsdomstol.

Om vårdnadshavaren vill att den läropliktiga ska få ett betyg, som motsvarar avgångsbetyget från grundskolan, där man antecknar de fullgjorda studierna samt där kunskapsnivån är bedömd måste den läropliktiga godkännas i en särskild examen. Meddelandet om denna särskilda examen bör göras minst ett år i förväg. I denna särskilda examen bedöms kunskaperna i relation till de mål som bestämts i Landskapet Ålands läroplan för grundskolan. Den särskilda examen utförs av ämneslärare i grundskolans högstadium. Vid bedömningen använder ämnesläraren de kriterier för slutbedömning som ingår i läroplansgrunderna.

Följande betyg kan ges för studier som avlagts genom särskild examen:

- Betyg över fullgjord ämneslärokurs i den grundläggande utbildningen (avläggande av lärokursen i ett visst läroämne)
- Betyg över delvis fullgjord lärokurs i den grundläggande utbildningen (till exempel avläggande av lärokursen i en viss årskurs)
- Betyg över fullgjord lärokurs i alla ämnen i grundskolan (motsvarar avgångsbetyget från grundskolan)
- För elever i behov av mångprofessionellt stöd provas förutsättningarna för avgångsbetyg från grundskolan från fall till fall.

Målsättning

Hemundervisning är ett av flera utbildningsalternativ på Åland.

Gruppens förslag är ämnat att bygga upp en hållbar struktur som gör det möjligt att ta emot fler som vill uppfylla läroplikten i hemmet på Åland samt att med ett nytt regelsystem för hemundervisning och ett nytt kompetenscenter införa hemundervisning som ett tryggt alternativ att uppfylla läroplikten i landskapet Åland.

Motivering

Genom de nya föreslagna stadgandena kan landskapet Åland tryggt välkomna familjer som flyttar till Åland i förvisning om att barnen kommer att kunna uppfylla sin läroplikt antingen i hemmet eller i skolan. De inflyttade familjerna är en resurs för det åländska samhället att ta vara på.

Gruppens förslag är att hemundervisarna tryggt kan, med stöd av lag, se till att deras barn uppfyller läroplikten i hemmet. Kompetenscentret är en garanti för likabehandling.

Hemundervisning är ett annat sätt att lära sig på och skiljer sig från grundskoleundervisning så även av den orsaken behövs ett eget kompetenscentrum som stöd för hemundervisarna och kommunerna. Detta kompetenscentrum tryggar jämlikheten över hela Åland för de barn som har läroplikt i hemmet.

Samhället kan genom gruppens föreslagna bestämmelser och kompetenscentret tryggt förlita sig på att hemundervisning är en fullgod alternativ läroform för att uppfylla läroplikten.

Om gruppens förslag omfattas kan landskapet Åland, precis som på samma sätt som till familjer som väljer att flytta till Åland för sina barns skolgång i grundskolan även tryggt välkomna familjer som vill att barnens läroplikt skall fullgöras i hemmet.

Det som föreskrivits om tillsynen är ämnat att trygga att barnen de facto uppfyller läroplikten i landskapet Åland.

Varje grundskola skall i mån av möjlighet låna ut de läromedel som används i skolan till kompetenscentret.

Alternativa skolor

Förslag till förändring

Arbetsgruppen anser att grundskolelagen fortsättningsvis skall göra det möjligt att inrätta alternativa skolor på Åland. De alternativa skolorna skall bygga på vedertagna pedagogiska alternativ. Den alternativa skolans värdegrund får inte stå i strid med grundskolans målparagraf. Det tidigare namnet ersättande skolor byts till alternativa skolor.

Landskapsregeringen kan bevilja enskilda personer samt registrerade sammanslutningar och stiftelser tillstånd att i egenskap av huvudman inrätta skolor som alternativ till grundskolan, alternativa skolor, om undervisningen grundar sig på ett internationellt erkänt pedagogiskt system som väcker respekt i ett demokratiskt samhälle och inte är oförenligt med mänsklig värdighet.

Antagningskriterierna för elever till de alternativa skolorna är desamma som i den ordinarie grundskolan, d.v.s. ingen elev får väljas bort förutom av utrymmesskäl.

Undervisningen skall vara offentlig på samma sätt som i grundskolan.

Administrationen och förvaltningen av skolan sköts av en direktion som utses av huvudmannen för skolan. Landskapsregeringen kan utse en representant till direktionen. Landskapsregeringen handhar den allmänna tillsynen och övervakar verkställigheten av denna lag.

Landskapsregeringen godkänner den alternativa skolans läroplan och direktionen den årliga arbetsplanen. Varje ämne skall ha en kursplan.

Ålands landskapsregering har tillsynsansvar som ska vila på elevdokumentation i enlighet med skolans pedagogiska inriktning och direktionsens uppföljning av hur läroplanen implementeras.

Landskapsregeringens årligen fastställda belopp per elev i grundskolan skall av landskapsregeringen utbetalas till den alternativa skolans huvudman. Den alternativa skolan föreslås få samma status som en enskild kommun har när beloppen beräknas dvs 0 – 40 elever ger ett högre belopp liksom för grundskolorna. Samma intervalluppdelning som för grundskolorna tillämpas. Den alternativa skolan är avgiftsfri och skolavgifter får inte uppbäras från elevernas vårdnadshavare. Den alternativa skolan får inte drivas i vinstsyfte, eventuellt budgetöverskott återinvesteras i verksamheten.

För elever med behov av mångprofessionellt stöd kan den alternativa skolan söka tilläggsfinansiering hos finansiären.

Grundskolelagen skall göra det möjligt med ett pedagogiskt och strukturellt samarbete mellan en grundskola och alternativa skolor. En alternativ skola kan lämpligen förläggas i eller i nära anslutning till en grundskolebyggnad så att grundskolans gymnastik-, musik och slöjdsalar kan hyras. Vidare ger det möjlighet till samarbete gällande digital utrustning, skollunch och skolskjuts m.m. Pedagogiskt ligger det nära tillhands att samarbeta med grundskolan gällande behov av specialpedagogiska lösningar.

Gruppen vill att den alternativa skolans elever skall ha tillgång till skolhälsovård, skoltandläkare och eventuellt andra rättigheter som elever i grundskolan har. Andra elevvårdande insatser som skolkurator kan den alternativa skolan välja att ordna själv eller köpa tjänsterna från ett skoldistrikt. Eleverna i den alternativa skolan ska också ha tillgång till bibliotekspedagog.

Elever i alternativa skolor ges möjlighet till skolskjuts som ordnas av en närliggande grundskola mot en skälig avgift.

Målsättning

Att ge vårdnadshavare på Åland en verklig möjlighet att välja sin skolgång för sina barn oavsett i vilken kommun barnen bor.

Motivering

Nuvarande grundskolelag ger visserligen möjlighet till alternativa skolor i landskapet men det har i praktiken visat sig att de åländska kommunerna har olika vilja till att bidra med finansieringen. På Åland finns för tillfället en ersättande skola.

Nuvarande grundskolelag gör det inte möjligt för den ersättande skolan att långsiktigt och tryggt planera sin verksamhet. Om samma belopp för en elev i grundskolan ges till den alternativa skolan blir finansieringen tryggad. Ålands landskapsregering skall dessutom genom tillsyn säkerställa skolans pedagogiska integritet.

Den av landskapsregeringen antagna trestegsmodellen för stöd för elevens lärande och skolgång ska också gälla för elever i den alternativa skolan dvs. eleverna har rätt till allmänpedagogiskt stöd, specialpedagogiskt stöd och mångprofessionellt stöd.

Ett samutnyttjande av grundskolans lokaler och personal borde inte innebära ett hot mot den alternativa skolans identitet men skulle vara till fördel både för grundskolan och för den alternativa skolan.

Skolgång i andra kommuners grundskolor

Förslag till förändring

Arbetsgruppen anser att vårdnadshavarna bör ha valfrihet att välja barnets skolgång i andra kommuners grundskolor.

Elevens hemkommun står för kostnaderna till mottagande skola. Vårdnadshavarna är dock skyldiga att själva ordna och bekosta skolskjuts till mottagande skola.

Målsättning

Att ge vårdnadshavare på Åland en verklig möjlighet att välja sin skolgång för sina barn oavsett i vilken kommun barnen bor.

Motivering

Enligt gällande grundskolelag har en elev rätt att gå i den grundskola till det distrikt eleven hör. Vårdnadshavare kan ansöka om att barnet skall få gå i en annan kommuns skola. Kommunerna har olika synsätt, en del kommuner avslår i princip alla sådana ansökningar medan andra kommuner är mer villiga till bifall. Vårdnadshavarnas skäl till att byta skola varierar varav följande kan nämnas:

- Vårdnadshavare flyttar isär och bosätter sig i olika kommuner
- Mor- och farföräldrar bor i annan kommun och kan bistå med barnets tillsyn efter skolan
- Vårdnadshavares arbetsplats är belägen i en annan kommun och arbetstiderna kan anpassas till skolans så att barnet kan få skjuts med sina vårdnadshavare
- Vårdnadshavare kommer i konflikt med skolan
- Barnet trivs inte i ”sin” skola

Arbetsgruppen föreslår att lagstiftningen ändras så att vårdnadshavare kan välja grundskola för sina barn. Valet skall göras i god tid innan ett nytt läsår. Den mottagande skolan kan säga ja i mån av plats men ingen elev får väljas bort av andra orsaker än utrymmesskäl.

Arbetsgruppen anser att en ändring av lagen skulle få mycket stor betydelse för enskilda vårdnadshavare och barn. Någon större ekonomisk betydelse torde inte ändringen medföra.

Alternativ skolform för barn med särskilda behov

Det har framkommit behov av en skolform för barn med framförallt autismspektrum och elever med grav ADHD som inte klarar av den vanliga grundskoleundervisningen. Barnen passar inte in i nuvarande specialklasser eller träningsundervisningen utan kommunerna har för varje enskilt barn fått göra särskilda lösningar. Dessa har varit dyra och ofta inte helt ändamålsenliga. Trots att det inte ingår i arbetsgruppens uppgift så ser vi ett behov av ett resurscentrum för dessa barn. Ett resurscentrum där dessa elever kan få sin skolgång helt eller delvis ordnad, läroplikten uppfylls, barnet får hjälp med socialiseringsprocessen till samhället och ges förutsättningar till fortsatta studier efter grundskolan.

Om kommunernas nuvarande stora satsningar på enskilda elever samlas till ett resurscentrum ges det möjlighet till en kraftfullare och kompetentare satsning på dessa elever.

Gruppen har noterat att vid Kyrkby högstadieskola finns redan träningsundervisningen och det borde finnas synergieffekter inom terapiområdet om centret förläggs i nära anslutning till den.

Skolbibliotek

Förslag till förändring

Det läsfrämjande arbetet är så viktigt och betydelsefullt att det skall inrättas tjänster som bibliotekspedagoger. Varje grundskola på Åland skall ha tillgång till en bibliotekspedagog. Centralbiblioteket på Åland skall vara huvudman för bibliotekspedagogerna.

Mariehamns stad har redan en skolbibliotekarie per skola. Det behövs ytterligare minst tre bibliotekspedagoger som jobbar med Norra Ålands högstadiedistrikt, Södra Ålands högstadiedistrikt och skärgården. Syftet med bibliotekspedagogen är att hela Åland får samma förutsättningar i den läsfrämjande verksamheten.

Ett skolbibliotek skall finnas i direkt anslutning till varje grundskola. Bibliotekspedagogen ansvarar för skolbiblioteken och värnar om det kulturella i det åländska samhället såsom koordinering av författarbesök, olika temautställningar, bokutgivning och andra kulturella begivenheter.

Målsättning

Målet är att alla barn – oavsett i vilken kommun man bor – får stöd med sin läsning under hela grundskolan och att alla lärare oavsett vilken skola man jobbar på – kan få stöd i undervisningen och upplysning om den senaste litteraturen som kan gynna den egna utvecklingen som pedagog och läsfrämjare.

För att trygga vårt demokratiska samhälle krävs det att våra barn och ungdomar lär sig läsa, förstår det de läser och utvecklar ett kritiskt tankesätt med kunskap om hur man kontrollerar källor och varför det är nödvändigt att göra så.

Skolbiblioteken skall vara ett pedagogiskt centrum för skola och lärande.

Motivering

Det har uppdagats i nationella undersökningar att eleverna klarar sig bra rent kunskapsmässigt men sämre i läsning och då framförallt pojkar. Därför behövs satsningar på den läsfrämjande verksamheten.

Alla elever ska få träffa en utbildad bibliotekspedagog *regelbundet* under skolåret.

Bibliotekspedagogen är en lärare med bibliotekserfarenhet och intresse för barn- och ungdomslitteratur eller en utbildad bibliotekarie med pedagogik.

Skolorna få ta del av en välformulerad läroplan för skolbibliotek som tangerar läroplanen i svenska för varje årskurs men som lämnar öppet för samarbete när det gäller läsprojekt och undervisning i källkritik.

Det är viktigt att etablera förutsättningar för läsare från lågstadiet att fortsätta med sin läsning på högstadiet. Bibliotekspedagogens verksamhetsområde skall vara barn i åldern 5 – 18 år.

Alla bibliotekspedagoger/skolbibliotekarier på Åland bör träffas regelbundet, utbyta idéer och erfarenhet. Fortbildning tillsammans med kommunbibliotekarier rekommenderas. Nyckelordet är samarbete.

Mariehamn den 8 maj 2017.

Gruppens medlemmar:

Ordförande/sekreterare
Kerstin Lindholm, skoldirektör

Per-Olof Friberg, sakkunnig

Susanne Guildford, lektor

Jonas Himmelstrand, för. hemundervisning

Elsbeth Randelin, skolbibliotekarie

Erica Scott, konsult strategisk hållbarhet

Sebastian Sundblom, skolförestandare